

1.1 งานประดิษฐ์และงานช่าง เนื้อหางานประดิษฐ์และงานช่าง แบ่งออกเป็น 3 เรื่องคือ งานประดิษฐ์วัสดุหรือเศษวัสดุ เป็นของเล่น ของใช้ ของประดับตกแต่ง

1.2 งานอื่น เป็นงานที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกของงาน และมีประสบการณ์ตรงต่อการทำงาน ได้จัดเรื่องให้เลือกเรียน 3 ประเภท ได้แก่ งานที่ผู้ปกครองหรือท้องถิ่นทำอยู่ งานที่นำไปสู่การมีรายได้ตอบแทน และงานที่สนใจและส่งเสริมเป็นการเฉพาะ

2. งานเลือกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

เป็นงานที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เห็นโลกกว้างของการทำงาน ได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์ในงานต่าง ๆ ที่เตรียมไปสู่อาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกอาชีพที่เหมาะสมในอนาคตได้มี 2 งานคือ งานประดิษฐ์และงานช่าง และงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ

2.1 งานประดิษฐ์และงานช่าง จัดเนื้อหาไว้ให้เรียน 3 เรื่องคือ การประดิษฐ์วัสดุและเศษวัสดุเป็นของเล่น ของใช้ ของประดับตกแต่ง มีเนื้อหาต่อจากงานประดิษฐ์และงานช่าง ชั้น ป. 3 - 4 ให้เรียนทั้ง 3 เรื่อง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดออกแบบด้วยตนเองในการประดิษฐ์ต่างๆ ด้วยวิธีการ สาน แกะสลัก เย็บ บัก ถัก ร้อย เลื่อย ฉลุ ตัด ต่อ ฯลฯ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ จะเป็นพื้นฐานของการทำงานที่เป็นกระบวนการ และเป็นพื้นฐานของงานช่างต่าง ๆ ต่อไปด้วย

2.2 งานที่เตรียมไปสู่อาชีพ คือ งานเลือกในกลุ่มงานเลือกของหลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2521 แบ่งออกเป็น 5 แขนงงานคือ งานบ้าน งานเกษตร งานช่างประดิษฐ์ งานช่าง และงานอาชีพอื่น ๆ ที่แต่ละเรื่องมีเนื้อหาจบในตัวเอง กำหนดเวลาเรียนไว้เรื่องละประมาณ 50 คาบ การเลือกสอนงานเลือก ควรจะเลือกโดยคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน การสนับสนุนของโรงเรียนและผู้ปกครอง ความพร้อมของครู ความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชนด้วย

กลุ่มประสบการณ์พิเศษวิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

จุดประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในงานต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น

2. เพื่อให้มีนิสัยในการทำงานอย่างมีขั้นตอน มุ่งมั่นในการทำงาน ไม่รังเกียจงาน
ขยัน ประหยัด อดทน พึ่งตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. เพื่อให้มีความคิดริเริ่ม และเห็นช่องทางในการทำงาน

4. เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัย

สำหรับการสอนวิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิตนี้ ให้ดำเนินการสอนตามเนื้อหาใน
หลักสูตรงานเลือก ประเภทงานที่เตรียมไปสู่อาชีพในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยเลือกเรียนเรื่องที่ไม่ซ้ำกับที่เคยเลือกเรียนมาแล้ว

การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร

การวิเคราะห์ เป็นการศึกษารายละเอียดของสิ่งที่จะวิเคราะห์อย่างมีระบบ มีหลัก
เกณฑ์ เหตุผล เทคนิค และกระทำด้วยความระมัดระวัง การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรในที่นี้
จะขอกล่าวถึงการวิเคราะห์หลักสูตรและการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนอย่างสังเขป ดังนี้

การวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตร เป็นวิธีการของครูผู้สอนที่จะช่วยให้รู้ว่า จะสอนให้ผู้เรียนมี
พฤติกรรมอะไร มีความสามารถตามแนวพฤติกรรมที่หลักสูตรมุ่งหวังอย่างไร การวิเคราะห์
หลักสูตร จะต้องมิจุดประสงค์ที่จะทำการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและแน่นอน เพื่อที่จะเลือกใช้เกณฑ์
ในการวิเคราะห์ได้ถูกต้องเหมาะสม เช่น วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร
วิเคราะห์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน วิเคราะห์เพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือวิเคราะห์
เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรในที่นี้จะขอกล่าวถึงการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อพัฒนาการเรียน
การสอน ซึ่งมีหัวข้อการวิเคราะห์จุดประสงค์ การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์กิจกรรม
การเรียนการสอน

การวิเคราะห์จุดประสงค์

การวิเคราะห์จุดประสงค์ คือ ความมุ่งหมายของการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียนของแต่ละวิชา ซึ่งจะบอกให้ทราบว่าสอนให้ผู้เรียนเกิดผลอย่างไร และชี้ทางให้ทราบว่าสอนและประเมินอย่างไร เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่ เช่น

ตัวอย่างตารางการวิเคราะห์จุดประสงค์

จุดประสงค์การเรียน	เกณฑ์ในการตรวจสอบ			หมายเหตุ
	สถานการณ์ เงื่อนไข	พฤติกรรม ที่คาดหวัง	เกณฑ์ที่ ยอมรับ	
- สามารถเลือกเครื่องมือเกษตรในการปฏิบัติงานได้เหมาะสม				

การตรวจสอบจุดประสงค์ข้อนี้ มีพฤติกรรมที่คาดหวังกับเกณฑ์ที่ยอมรับในลักษณะที่เปิดกว้างไว้ให้สำหรับผู้สอนจะใช้สถานการณ์หรือเงื่อนไขใดก็ได้ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คาดหวังตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ และสามารถทำการประเมินได้มีความชัดเจนพอสมควร

การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการวิเคราะห์ภาระกิจ (task analysis) ที่อิงเนื้อหาสาระประสบการณ์ โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็นหน่วย หัวเรื่อง และหัวข้อ เพื่อจำแนกแนวคิดหลักให้เป็นแนวคิดย่อย วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำอธิบายรายวิชา มีขั้นตอนดังนี้

1. พิจารณาเนื้อหาจากคำอธิบายรายวิชาแล้วแบ่งเป็นหน่วย ๆ
2. พิจารณาเนื้อหาแต่ละหน่วยที่กำหนดไว้แล้วพิจารณาแยกออกเป็นตอน
3. พิจารณาเนื้อหาของแต่ละตอนเพื่อแยกออกเป็นหัวข้อ
4. พิจารณาหัวข้อแต่ละหัวข้อ เพื่อหาแนวคิดสำคัญที่จะสามารถเรียนเนื้อหาในรายละเอียดได้

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นกระบวนการสำคัญ ในการระบุความสอดคล้องของเนื้อหาให้สามารถกำหนดจุดประสงค์ย่อยและจุดประสงค์ปลายทางได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเลือกเนื้อหาวิชาได้แล้ว จะต้องพิจารณาถึงความรู้และทักษะ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน และเนื้อหานั้นมีใช้สิ่งแน่นอนตายตัว อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ จึงควรเน้นให้ผู้เรียนแต่ละคน พยายามค้นหาความจริงด้วยตนเองว่า ทฤษฎี กฎ หรือหลักการต่าง ๆ ถูกต้องหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เนื้อหาอาจวิเคราะห์ได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางการวิเคราะห์เนื้อหาวิชา

เกณฑ์ เนื้อหาสาระ	ความเที่ยงตรง และความถูกต้องของความรู้	ความเป็นจริงในสังคม	มีความสมดุลใน ด้านกว้าง และด้านลึก	ช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ หลาย ๆ อย่าง	ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้	เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาจะช่วยให้สามารถแยกแยะให้ความสำคัญแก่นเนื้อหาได้ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. กระบวนการสอนการประเมิน ว่าควรจะให้ค่าน้ำหนักในแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใด
2. กระบวนการเรียนการสอน ควรจะเน้นพฤติกรรมด้านใดในเนื้อหานั้น ๆ และ จะจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในรูปแบบใดจึงจะบรรลุผล
3. ช่วยในการจัดสรรเวลาได้ถูกต้อง ในแต่ละหัวข้อเนื้อหา ให้มีส่วนมากน้อยตาม ความคาดหวังของหลักสูตร

4. การสร้างเครื่องมือเพื่อการวัดและประเมินผล จะกระทำได้อีกต้องว่าจะออกข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านใด และรูปแบบของเครื่องมือที่เหมาะสม

5. เพื่อช่วยในการปรับแก้เนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ในแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่นควรจะเน้นหนักในเรื่องใด และเรื่องที่น่าสนใจผู้เรียนควรมีสัดส่วนมากน้อยเท่าใด

6. เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจของการใช้หลักสูตรและการสอน ให้กับผู้เรียนผู้สอน และรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ทราบจากผลของการวิเคราะห์หลักสูตร ว่ามีจุดประสงค์และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร

การวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอน

การวิเคราะห์กิจกรรมส่วนใหญ่จะใช้วิธีระดมพลังสมองทำการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. จัดตั้งคณะหรือกลุ่มครูผู้สอนที่ทำการพัฒนาการสอน
2. กำหนดจุดประสงค์ การสอน
3. สมาชิกระดมความคิดร่วมกัน
4. วิเคราะห์และขยายความให้ชัดเจน
5. เรียบเรียงแนวคิดใหม่ให้รวบรัด
6. แยกความคิดพวกเดียวกันไว้ด้วยกัน
7. ทบทวนความเป็นไปได้และเรียงลำดับความสำคัญ
8. สมาชิกอภิปรายเพิ่มเติม
9. สรุปความคิดทั้งหมด

การวิเคราะห์กิจกรรมจากจุดประสงค์แต่ละข้อโดยใช้วิธีการระดมพลังสมองนั้น อาจกระทำได้นี้ เช่น

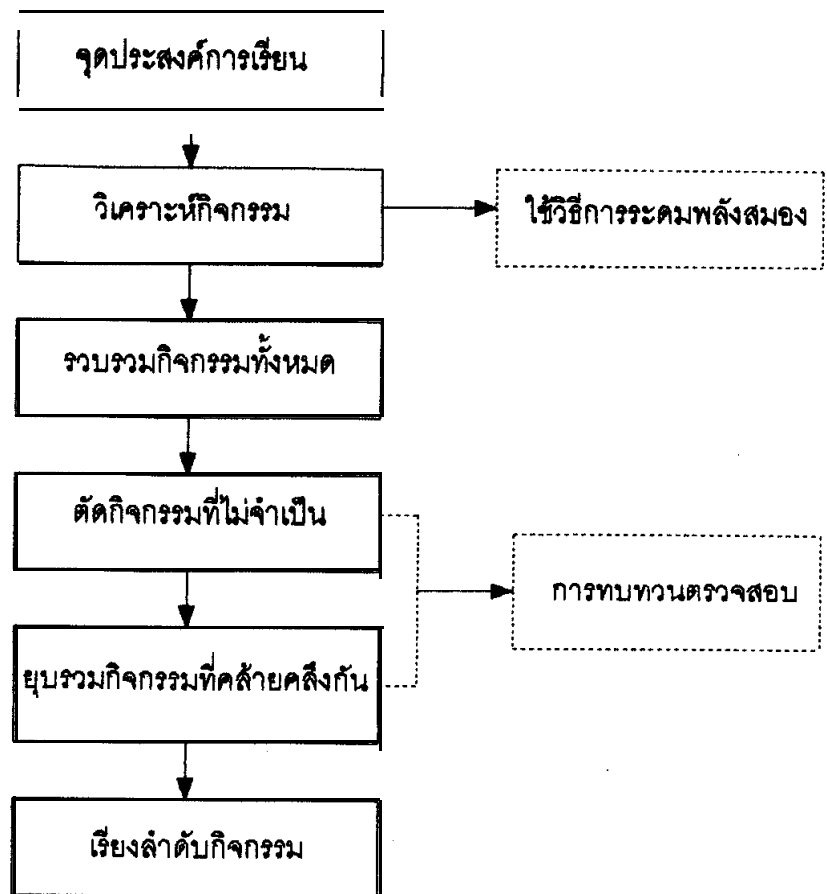
จุดประสงค์การเรียนรู้ระบุไว้ว่า “นักเรียนสามารถแปร่งฟันได้ถูกวิธี” สามารถทำการวิเคราะห์กิจกรรมได้ดังนี้

1. ให้นักเรียนดูรูปภาพของฟันในสภาพต่าง ๆ กัน
2. ให้ดูรูปจำลองของฟันบนและฟันล่าง

3. อธิบายถึงลักษณะและวิธีการเคี้ยวอาหารและเศษอาหารติดตามซอกฟัน
4. ให้ดูลักษณะของแปรงสีฟันชนิดต่าง ๆ
5. สาธิตการจับแปรงสีฟัน
6. สาธิตการแปรงฟันบน
7. สาธิตการแปรงฟันล่าง
8. อธิบายถึงการแปรงฟันว่าควรทำในโอกาสใดบ้าง
9. ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการแปรงฟัน
10. ให้นักเรียนทดลองจับแปรงสีฟันให้ถูกต้อง
11. ให้นักเรียนจับคู่กันเพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับวิธีการแปรงฟัน
12. แก้วให้นักเรียนที่ยังแปรงฟันไม่ถูกต้อง

ในการวิเคราะห์กิจกรรมจากจุดประสงค์นี้ ควรวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียนที่จะเริ่มทำกิจกรรม (entering behavior) และเรียงลำดับกิจกรรมเรื่อยไปจนถึงระดับของพฤติกรรมปลายทาง หรือพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้เรียนที่กำหนดโดยจุดประสงค์ (terminal behavior) ส่วนกระบวนการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนแต่ละคนจะมีจุดเริ่มที่ไม่เท่ากันตามระดับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แต่การรวบรวมกิจกรรมที่วิเคราะห์ทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อนำมาทบทวน ตรวจสอบ และพิจารณาเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้กับกิจกรรมที่จะปฏิบัติ หลอมรวมกิจกรรมที่มีลักษณะคล้ายกันเข้าด้วยกัน ตัดกิจกรรมที่ไม่จำเป็นออก จากนั้นเรียงลำดับกิจกรรมจากง่ายไปสู่ยาก

ขั้นตอนการวิเคราะห์กิจกรรมสรุปได้ดังนี้

การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน

การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์แตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์และลักษณะเฉพาะของวิชานั้นๆ กรรณิการ์ พวงเกษม. (2533 : 86) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน 3 ประการคือ

1. ศึกษาบทเรียนเพื่อวินิจฉัยคุณค่าของแบบเรียนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนและคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต
2. เพื่อเตรียมตัวครูให้พร้อมสำหรับการวางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. เพื่อเพิ่มสมรรถภาพครู ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปถึงผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ที่เหมาะสมและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำหรับหลักการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนนั้น วารี ธีระจิตร. (2531 : 56) ได้ให้หลักการไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะรูปแบบ
 - 1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน
 - 1.2 การวิเคราะห์คุณภาพของรูปแบบหนังสือ เช่น การพิมพ์ รูปเล่ม ภาพประกอบ
2. การวิเคราะห์คุณค่าของเนื้อหาทางวิชาการ
 - 2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาโดยทั่วไป เช่น ความยากง่าย ความเหมาะสมกับระดับชั้น สัดส่วนของเรื่อง
 - 2.2 การวิเคราะห์ลักษณะของเนื้อหาวิชา เนื้อหาถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง ตรงตามหลักสูตร
3. การวิเคราะห์วิธีการเขียน พิจารณาถึงความเหมาะสมโดยทั่วไปของวิธีการเขียน การสรุปบทเรียน ครอบคลุมเนื้อหา ช่วยฝึกทักษะเพิ่มเติม และเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งเกณฑ์การวิเคราะห์ต่อไป
2. ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน เพื่อเป็นพื้นฐาน และแนวทางในการวิเคราะห์
3. ส่องหาหนังสือแบบเรียนที่จะวิเคราะห์ว่า ในวิชาที่จะวิเคราะห์มีหนังสือเล่มใด ใครเป็นผู้แต่ง พิมพ์ครั้งสุดท้ายเมื่อใด
4. ตั้งเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ผู้วิเคราะห์ต้องทำเกณฑ์ และวางขอบข่ายของการวิเคราะห์ให้ละเอียดชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์ดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. เลือกวิธีการวิเคราะห์ ซึ่งมี 3 วิธีคือ

5.1 วิเคราะห์ด้วยตนเอง

5.2 วิเคราะห์ด้วยคณะกรรมการ จะได้ผลการวิเคราะห์ที่มีความเชื่อถือได้สูง
ควรมีกรรมการ 5 คนขึ้นไป โดยให้กรรมการทุกคนเข้าใจเกณฑ์และข้อตกลงเบื้องต้นที่จะนำมา
ใช้วิเคราะห์ให้ตรงกัน

5.3 วิเคราะห์ด้วยการส่งแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้หนังสือ
แบบเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ศิษยานุศิษย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือนักวิชาการใน
สาขาวิชานั้น ๆ

6. สร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์ เมื่อผู้วิเคราะห์มีวัตถุประสงค์ ตั้งเกณฑ์ และ
เลือกวิธีวิเคราะห์แล้วก็ต้องสร้างเครื่องมือให้เหมาะสมเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล เช่น

6.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้วัด โดยให้ผู้ตอบทำ
เครื่องหมายหรือกรอกข้อความที่ต้องการลงไป

6.2 แบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นข้อความรายการที่แสดงเรื่องราว
ลักษณะ คุณสมบัติ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วให้ผู้ตอบทำเครื่องหมายตามรายการที่ตรงกับ
ความคิดเห็น

6.3 มาตราวัดประเมินค่า (Rating Scale) เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพของสิ่งที่
ต้องการวัด โดยให้ผู้ตอบประเมินค่าว่ามีคุณภาพมากน้อยแค่ไหน แล้วระบุระดับคุณภาพนั้น
ออกมา ส่วนใหญ่จะมีการวัดคุณภาพ 5 ระดับ เช่น

ดีที่สุด ดี ปานกลาง ไม่ดี ไม่ดีที่สุด

เหมาะสมที่สุด เหมาะสม ปานกลาง ไม่เหมาะสม ไม่เหมาะสมที่สุด

7. ดำเนินการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ วิธีการ และโดยเครื่องมือที่สร้างขึ้นตามระยะ
เวลาและบุคคลที่กำหนด แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

8. สรุปผลการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนตามข้อมูลที่วิเคราะห์ อาจเสนอผลการ
วิเคราะห์เป็นตาราง ความเรียง หรือตารางประกอบความเรียง ตามความเหมาะสมแก่ผู้
เกี่ยวข้องเพื่อนำผลไปปฏิบัติต่อไป

ลักษณะหนังสือแบบเรียนที่ดี

หนังสือแบบเรียนแต่ละวิชาของทุกระดับชั้นในปัจจุบันนี้มีให้เลือกใช้มากมาย ซึ่งแต่ละเล่มมีเนื้อหาตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลักและอาจมีส่วนอื่นๆ เพิ่มเติมตามความเหมาะสม ซึ่งครูผู้สอนควรพิจารณาเลือกหนังสือแบบเรียนที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด และเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรทราบถึงลักษณะของหนังสือแบบเรียนที่ดีก่อน ซึ่งประเสริฐธรรมโฆหาร. (2526 : 123 - 124) ได้สรุปลักษณะของหนังสือแบบเรียนที่ดีไว้ ดังนี้

1. **สาระด้านความรู้ (knowledge Component) ควรเป็นสิ่งต่าง ๆ ดังนี้**
 - 1.1 เนื้อหาสอดคล้องตามหลักสูตรที่กำหนดไว้
 - 1.2 จัดเนื้อหาได้เหมาะสม เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เรียงลำดับตามกาลเวลา หรือเรียงลำดับตามโครงสร้างของความรู้แต่ละวิชา
 - 1.3 เนื้อหา มีความง่าย ยาก เหมาะสมกับระดับชั้น
 - 1.4 เนื้อหา มีความทันสมัย ถูกต้องตามหลักวิชาและลักษณะของวิชา
 - 1.5 ใช้คำศัพท์และสำนวนที่ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย
 - 1.6 มีคำอธิบาย คำจำกัดความ และยกตัวอย่างชัดเจน
 - 1.7 มีรูปแบบการเขียนที่น่าสนใจ ให้แนวคิดและค่านิยมที่ถูกต้อง
 - 1.8 เนื้อหาแต่ละหัวข้อและแต่ละบทมีปริมาณที่เหมาะสม
2. **สาระด้านสติปัญญา (Intellectual Component) ควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้**
 - 2.1 เนื้อหา มีความสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอน และมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน
 - 2.2 เนื้อหา ส่งเสริมค่านิยมและทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน
 - 2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดและค้นคว้าเพิ่มเติม
 - 2.4 ให้ความรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
 - 2.5 ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

3. อุปกรณ์การเรียนการสอน (Learning and Teaching Aids) ได้แก่

- 3.1 มีกิจกรรมเสนอแนะ เช่น การอ่านหนังสืออ่านประกอบ อภิปราย ทาย ปัญหา ฯลฯ
- 3.2 มีบทสรุปท้ายบทที่ให้ความชัดเจนและให้แง่คิดเพิ่มเติม
- 3.3 มีคำถามและแบบฝึกหัดท้ายบทให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและกระตุ้นให้คิด
- 3.4 มีแผนภูมิแสดงขั้นตอน หรือรายละเอียดประกอบเนื้อหา
- 3.5 มีภาพประกอบที่มีขนาดเหมาะสม มีสีเส้นเป็นธรรมชาติ ภาพชัดเจนสื่อความหมายได้ดี สอดคล้องกับเนื้อหา และมีคำอธิบายประกอบภาพชัดเจน
- 3.6 มีหนังสือคู่มือแบบเรียนสำหรับครู เพื่อแนะนำการใช้หนังสือ วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน

4. การจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์ (Format and Printing) ได้แก่

- 4.1 มีขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม ทั้งความกว้าง ยาว และหนา
- 4.2 ปกแข็งแรง ทนทาน และสวยงาม
- 4.3 กระดาษที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี เหนียวทนทาน
- 4.4 ตัวอักษรชัดเจน มีขนาดพอเหมาะกับวัยและระดับชั้น การใช้พยัญชนะ สระ ตัวสะกดการ์รันต์ และเครื่องหมายต่าง ๆ ถูกต้อง
- 4.5 มีคุณภาพในการพิมพ์ เช่น การเรียงพิมพ์ การขึ้นบท การแบ่งตอน ช่องว่าง ย่อหน้า วรรคตอน และช่องไฟมีระเบียบและสวยงาม
- 4.6 มีสาระต่าง ๆ ประกอบครบถ้วน เช่น หน้าปก คำนำ สารบัญ เชิงอรรถ บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และภาคผนวก

สำหรับศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2532 : 18 - 27) ได้กล่าวว่า หนังสือเรียนที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนได้ดี ควรมีส่วนประกอบดังนี้

1. **ลักษณะภายนอก** หมายถึง ลักษณะอันเป็นส่วนประกอบของหนังสือเรียนที่กำหนดให้มีเพื่อช่วยผู้อ่านในการศึกษาหนังสือนั้น ได้แก่

1.1 ชื่อเรื่องหนังสือ ควรแนะผู้อ่านให้เกิดความเข้าใจ หรือการคาดคะเนได้พอสมควรว่า หนังสือเรียนมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องอะไร

1.2 คำนำหนังสือ เป็นส่วนสำคัญที่ให้รายละเอียดแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับหนังสือมากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายและสาเหตุจริงใจที่เขียนหนังสือขึ้น หนังสือครอบคลุมเนื้อหาอะไรบ้าง มีสาระกว้างขวางลึกซึ้งเพียงไร ผู้เขียนอาศัยหลักการหรือทฤษฎีความรู้ใดเป็นแนวทางในการอธิบายเนื้อหา จุดเน้นพิเศษ เนื้อหาสาระอยู่ตรงส่วนใด หนังสือนี้เขียนขึ้นเพื่อผู้อ่านกลุ่มใดโดยเฉพาะ หรือผู้อ่านกลุ่มใดจะได้ประโยชน์มากที่สุด โครงสร้างในการเสนอเนื้อหาในแต่ละบทเป็นอย่างไร ผู้อ่านควรศึกษาหนังสือในลักษณะใด

1.3 ผู้เขียนและสำนักพิมพ์ จะเป็นเครื่องรับประกันคุณภาพของหนังสือเรียน หนังสือควรระบุชื่อสำนักพิมพ์ และชื่อผู้เขียน รวมทั้งคุณสมบัติ ประสบการณ์ และถ้ามีผลงานทางวิชาการด้วยจะดียิ่งขึ้น

1.4 วัน เวลา และจำนวนครั้งที่พิมพ์หนังสือ หนังสือเรียนควรมีการปรับปรุงเนื้อหาวิชาตามการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ หนังสือที่พิมพ์ล่าสุดจะถือว่าเป็นฉบับที่เหมาะสมที่สุด

1.5 สารบัญภาพและตาราง หนังสือที่มีภาพและตาราง ควรมีสารบัญภาพและตารางไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้อ่านในการตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ

1.6 เนื้อหา เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดโดยมักจะแบ่งเป็นบท หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ให้เห็นชัดเจน และควรมีรูปแบบการเสนอเนื้อหา (Chapter format) เป็นลักษณะเดียวกัน

1.7 คำอธิบายศัพท์หรืออภิธานศัพท์ บางสาขาวิชาจะมีคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะ ซึ่งผู้เรียนอาจไม่เคยเห็นมาก่อน หรือมีหลายความหมาย ผู้เขียนจึงควรให้ความหมายของศัพท์ที่ใช้ในหนังสือเรียนนั้นไว้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องได้ง่ายขึ้น

1.8 รายชื่อหนังสืออ้างอิง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหนังสือเรียนเพื่อบอกให้ทราบว่าผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระจากแหล่งข้อมูลใดนำมาเสนอไว้บ้าง เชื่อถือได้เพียงไร และช่วยให้ผู้สอนได้รู้จักแหล่งศึกษาค้นคว้าด้วย

1.9 เิงอรรถและดัชนี เิงอรรถ คือ ข้อความสั้น ๆ ที่ ผู้เขียนอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงในหนังสือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวนั้นทางใดทางหนึ่ง หรือบอกแหล่งข้อมูลความรู้ที่ผู้เขียนกล่าวถึง ดัชนี คือ รายการของเรื่องย่อย ๆ หรือคำ หรือ

ข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับสถานที่และบุคคล เรียงตามตัวอักษรพร้อมมีเลขหน้าหนังสือกำกับเพื่อให้ผู้อ่านสามารถค้นหาเรื่องย่อย ๆ ในหนังสือได้อย่างรวดเร็ว

2. **ลักษณะภายใน** หมายถึงลักษณะต่าง ๆ ที่แวดล้อมเนื้อหาและการเสนอเนื้อหา ซึ่งมีผลกระทบต่อการเรียนรู้จากการศึกษาหนังสือเรียน ได้แก่

2.1 เนื้อหา มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ผู้เขียนกำหนด มีความถูกต้องตามหลักวิชาเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสาขาวิชานั้น มีความทันสมัยและสะท้อนให้เห็นความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง หรือการค้นพบใหม่ ๆ ในสาขาวิชาพอสมควร มีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ ๆ อย่างเหมาะสม สาระความรู้และความคิดรวบยอดที่เสนอเหมาะสมกับระดับประสบการณ์ความรู้เดิม และระดับการพัฒนาทางสติปัญญาของผู้เรียน ตัวอย่างประกอบมีความถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวและความคิดรวบยอดต่าง ๆ สะท้อนถึงสภาพชีวิตและสังคมตามความจริง และอยู่ในแวดวงประสบการณ์ของผู้เรียนที่จะทำความเข้าใจได้ เนื้อหาสาระไม่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม ประเพณี และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

2.2 การเสนอเนื้อหา ผู้เขียนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เสนอ หนังสือเรียน สามารถจัดลำดับเนื้อหา สาระตามโครงสร้างความรู้ของสาขาวิชา ผู้เรียนสามารถศึกษาเข้าใจง่าย เนื้อหาไม่ควรมุ่งเน้นความจำเพียงอย่างเดียว ควรส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด การใช้เหตุผล เปรียบเทียบ สรุปความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ การนำไปใช้ และการประเมินค่าด้วย และมีการสรุปเมื่อจบเรื่องเพื่อเชื่อมโยงขึ้นสู่เรื่องใหม่

2.3 สิ่งที่จะช่วยเสริมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจได้สะดวกขึ้น เช่น แผนภูมิ ภาพประกอบต่างๆ การตั้งคำถามก่อนอ่านบทเรียน แบบฝึกหัดสั้นๆ ทำียบทเรียน

2.4 ท่วงทำนองการเขียน หมายถึง การใช้ภาษาในการสื่อความหมาย ท่วงทีลีลาในการนำเสนอเรื่องราว ควรมีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรใช้ถ้อยคำ คัพท์ และการอธิบายที่เข้าใจง่ายตรงไปตรงมา

นอกจากนี้ หนังสือที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาอ่าน ควรเป็นหนังสือที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาตรงกับความสนใจของผู้เรียน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
2. เนื้อเรื่องสนุกสนาน ชวนให้ติดตามอ่าน และเป็นเรื่องที่ไม่เคร่งเครียดเกินไป
3. เนื้อเรื่องมีคุณค่า ให้คิดสอนใจ ช้อคิด สอดแทรกคุณธรรมเข้าไว้ ผู้เรียนจะรับรู้โดยที่ครูไม่ต้องสอน
4. เนื้อเรื่องไม่ยาวจนเกินไป คำโครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีแนวคิดหลักเด่นชัด ผู้เรียนสามารถจับประเด็นได้ง่าย และตัวละครควรอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้เรียน
5. ใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ คำง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ไม่ใช่คำหยาบคาย หรือคำที่มีความหมายสองแง่สองมุม

การเลือกหนังสือแบบเรียน

ในการเลือกหนังสือแบบเรียนใช้นั้นส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการเลือก เพื่อให้ได้หนังสือที่เหมาะสมจะใช้ในการเรียนการสอนและมีประโยชน์มากที่สุด ซึ่งในการเลือกหนังสือ ครูผู้สอนควรใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ดูชื่อหนังสือว่ามีความหมายตรงตามต้องการหรือไม่
2. เนื้อหาสาระมีความถูกต้องสมบูรณ์เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น เนื้อหาแบ่งเป็นบท ๆ มีเนื้อหาสมดุลย์
3. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สละสลวย ชัดเจน มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้อ่าน
4. การวางเค้าโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน มีความต่อเนื่องกันดี
5. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียนเป็นที่เชื่อถือได้
6. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของหนังสือ เช่น รูปภาพสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง มีคำอธิบาย ชัดเจน สีเส้นสวยงาม ตัวอักษรเหมาะสมกับวัย ปีที่พิมพ์ ควรพิจารณาปีล่าสุด หรือพิมพ์ครั้งล่าสุด

7. พิจารณาคู่มือหนังสืออ้างอิงที่ผู้เขียนใช้ประกอบการเขียนว่ามาจากแหล่งใดน่าเชื่อถือเพียงใด หรืออาจไปติดตามค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม

8. พิจารณาจากรูปเล่ม คุณภาพของการพิมพ์ กระดาษที่ใช้พิมพ์ และราคาของหนังสือควรเหมาะสม

9. มีคู่มือสำหรับครู หรือคู่มือแบบเรียน จัดทำควบคู่กับแบบเรียน ซึ่งจะช่วยให้ความกระจ่างและชี้แนวทางแก่ผู้สอนในการใช้หนังสือแบบเรียนนั้น ๆ ให้ได้ผลดี ตลอดจนอาจมีแนวทางในการวัดและประเมินผลควบคู่แบบเรียนด้วยจะยิ่งดีมากขึ้น

การเลือกหนังสืออ่านประกอบ

การเลือกหนังสืออ่านประกอบให้แก่ผู้เรียนระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ควรเป็นหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาขยายประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวาง ทั้งด้านสติ - ปัญญา และอารมณ์
2. เนื้อหามีความถูกต้องทันสมัย
3. เนื้อหาเป็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ไปจากเล่มอื่น ๆ ที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว
4. เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้อ่านในทุก ๆ ด้าน
5. เขียนชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย สีสันการเขียนดีไม่น่าเบื่อ
6. กระดาษที่ใช้พิมพ์ การพิมพ์ มีคุณภาพดี ตัวอักษรมีขนาดพอเหมาะน่าสนใจ
7. ภาพประกอบเนื้อเรื่องมีคุณค่า
8. ขนาดของเล่มไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป พอเหมาะกับผู้อ่านแต่ละระดับชั้นและวัย

แหล่งข้อมูลในการเลือกหนังสือสำหรับเด็ก

- 1) หนังสือที่คณะกรรมการประกวดประจำปีของหน่วยงานหรือสำนักพิมพ์ต่าง ๆ
- 2) หนังสือที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ
- 3) รายชื่อหนังสือที่ส่งเสริมการอ่านของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยองค์การคำคุณฐาจัดจำหน่าย

- 4) บทวิจารณ์แนะนำหนังสือในวารสารหรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะต้องพิจารณาบทวิจารณ์ว่าได้วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาหรือไม่
- 5) บรรณนิทัศน์ จะประกอบด้วย รายชื่อหนังสือเด็ก สรุปเรื่องย่อ และอาจบอกช่วงอายุที่ควรอ่านด้วย

หลักสูตรและเอกสารหลักสูตรทุกเล่ม เป็นเอกสารที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอนมาก ครูผู้สอนจะต้องศึกษาส่วนประกอบของหลักสูตรให้เกิดความเข้าใจในจุดหมายของหลักสูตร ความคาดหวัง คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบว่า จะต้องสอนอะไรบ้างและสอนด้วยวิธีการใด รู้จักวิธีการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรอย่างคร่าว ๆ และสามารถเลือกหนังสือเรียนไว้สำหรับใช้ได้เหมาะสม